

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

УДК 32–027.21

Бортнікова А. В.,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри
всесвітньої історії, Східноєвропейський національний
університет ім. Лесі Українки (Україна, Луцьк),
allabortnikova@icloud.com

**ЧАСОВА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ТРАДИЦІЙ ФОРМУВАННЯ
І РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ ТА ПРОЦЕСІВ**

Розкрито темпоральну зумовленість розвитку політичних інститутів та процесів і формування суспільно-політичних традицій їх існування. Життєздатність суспільного інституту та його інституалізація пов'язані з традицією як умовою збереження людського соціуму. У самому широкому сенсі під традицією розуміють усе, що було раніше, пов'язуючи її із усім минулим конкретного суспільства. У більш вузькому її розумінні традиція включає в себе лише ті елементи минулого, які здійснюють безпосередній вплив на сучасність, інакше кажучи, «це минуле, що є присутнім у сучасності». У самому вузькому розумінні традиція – це лише такі елементи минулого, які є відібраними, особливим чином позначеними людьми, що живуть тут і зараз. Відрізняють «первинні» традиції, що залишаються незмінними від часу свого виникнення і «вторинні», рефлексивні традиції, що є перетвореною формою перших. Саме «вторинні» традиції здатні до інтенсивного розвитку, вони передбачають можливість перебудови минулого через його постійну інтерпретацію в діяльній і знаковій формах, здійснюючи відбір елементів соціокультурного досвіду через зміни самих вкорінених в культурі матриць.

Однією із властивостей темпорального розвитку є процесуальність, тяглість у часі. Для нас важливим є розуміння процесу як розвитку. Від інших спрямованих процесів він відрізняється двома додатковими рисами: а) спрямування процесу має позитивний характер, тобто з плином часу зростає рівень перемінної величини або комплексу перемінних величин, на які орієнтований цей процес; б) спрямована послідовність соціальних змін приводиться в рух і діє, отримуючи відповідні імпульси від механізму, що знаходяться усередині цього суспільства – іманентних ендегенних, а не зовнішніх – екзогенних.

Ключові слова: час, простір, політичні інститути, політичні процеси, традиція, інституалізація.

Аксіоматичне твердження, що політичні інститути та процеси розгортаються у часі і просторі, має й інший аспект: зазначені інститути проходять випробування на відповідність історичному часу і простору, де вони функціонують. Не кожен існуючий суб'єкт соціальних відносин автоматично перетворюється на суспільно-політичний інститут, здатний до тривалого існування. Процес інституалізації потребує часу упродовж якого відбувається його становлення і розвиток, суспільне визнання, а відповідно й легітимація. Тобто, будь-який суспільний інститут має пройти випробування часом, який стає постійним, обов'язковим атрибутом суспільного буття, соціальної дійсності. Таким чином, час – це не лише універсальна пізнавальна категорія, а й суспільний конструкт, який водночас «здійснює зворотній вплив на людські справи, на колективні практики, надаючи їм певну спрямованість» [1, с. 493]. Як зауважував Н. Луман, соціальний час «є важливим виміром функціонування соціальних систем – через програмування діяльності особистостей у форматі організацій» [2, с. 53].

Метою статі є аналіз темпоральної зумовленості розвитку політичних інститутів процесів у контексті формування суспільно-політичних традицій їх існування.

Дослідження темпоральних характеристик становлення і розвитку політичних інститутів та процесів перебуває у полі зору вчених різних поколінь й спеціальностей: політологів, філософів, соціологів, істориків, юристів та ін. У теоретичних розробках і прикладних дослідженнях розкриваються проблеми часової зумовленості суспільно-політичних традицій формування і розвитку політичних інститутів та процесів, їх специфіки залежно від методологічних підходів, конкретно-історичної обстановки соціокультурних умов існування країн і регіонів. Серед праць такого спрямування слід назвати роботи В. Абушенка, П. Бергера, Е. Берка, І. Валерстайна, В. Горбатенка, І. Кресіної, Р. Козеллека, В. Колтун, В. Липинського, Т. Лукмана, Н. Лумана, Л. Нагорної, Д. Норта, М. Польового, К. Поппера, О. Салміна, П. Сорокіна, Л. Февра, С. Хантингтона, О. Шпенглера, П. Штомпки, К. Ясперса та ін.

Часова модальність визначає режими життя, прогнозування та проектування людської керованості життя, можливості змінити його на краще. У часовій модальності «визначається можливість управління і розвитку, дійсність його результатів, адекватність проблемам і викликам як необхідності подальшого розвитку» [3, с. 69]. На відміну від астрономічного календарного часу історичний час розглядається як «темпоральне втілення соціального» (Л. Нагорна). Час, що у такий спосіб конститує людський досвід, є відносним за своєю суттю. У кожного соціального феномену – власний темп розвитку, власні уявлення про періодичність. На зміну лінійній хронології, отже, приходять поліхронія з безліччю відмінних історичних часів [4, с. 112]. Американський соціолог У. Огборн запропонував теорію «культурного лагу» (запізнення у часі), що передбачала концепцію нерівномірного розвитку різних сфер суспільства в один і той же проміжок часу: зміни в економіці, технологіях можуть значно випереджати зміни у соціокультурній сфері. Так, стрімке зростання комп'ютерної мережі може стикнутися з проблемою відсутності підготовлених фахівців відповідного профілю. Або запровадження новітніх технологій в певній галузі може бути заблоковано за відсутності відповідних правових норм [Цит. за: 5, с. 194]. Таким чином, «диференціація системи і середовища породжує темпоральність» [6, с. 132].

Як зауважують відомі західні соціологи П. Бергер і Т. Лукман, процес інституалізації передбачає хабітуалізацію (привичаєння), типізацію поведінки, історичність і контроль. Взаємні типізації дій поступово

створюються у ході загальної історії. Вони не можуть бути створені миттєво. Складно з'ясувати природу інституту, не розуміючи історичного процесу, в ході якого його було створено. Інститути вже завдяки самому факту їх існування контролюють людську поведінку, встановлюючи наперед визначені їй зразки, які надають поведінці одне із багатьох, теоретично можливих напрямів [7, с. 92–94]. Таким чином, життєздатність суспільного інституту пов'язана з традицією як «необхідної умови збереження, наступності й стабільності людського буття, передумови створення первинних засад конститування ідентичності людини, групи, соціуму» [8, с. 508].

У праці «Духовна ситуація часу» К. Ясперс зауважував, що життя людини як такої у світі визначена її зв'язками зі згадками про минуле і з очікуванням майбутнього. Людина живе не ізольовано, а «як член сім'ї в домі, як друг у спілкуванні індивідів, як співвітчизник, що належить певному історичному цілому. Вона стає сама собою завдяки *традиціям* (курсив – А. Б.), які дозволяють їй зазирнути у темні глибини свого походження і жити, відчувачи відповідальність за майбутнє своє і своїх близьких» [9, с. 323]. Аналізуючи витоки політичної свободи, яка «відома» Заходу і якої «не знають» Китай та Індія, мислитель знаходить її у природі людини західного світу, яку на передові позиції у світі висунули реалізація таких принципів, як раціональність, суб'єктивність самотуття і сприйняття світу, «як фактичну дійсність в часі. Лише в світі, а не поза світом вона (людина) знаходить впевненість у собі» [9, с. 297].

Національні традиції для України стали тим оберегом, завдяки якому наш народ вистояв і зберіг свою ідентичність в умовах перманентної його асиміляції. Упродовж багатьох століть український народ позбавлено власної державності і він змушений триматися за свої традиції, звичаї, фольклор, щоб вижити в імперському середовищі. Фактично ніколи в Україні не існувало належних умов для розвитку власних традицій. Відповідно, щоб не стати «донорами чужих культур», нам вкрай потрібно ґрунтовно вивчати власні демократичні традиції державотворення [10, с. 4].

У філософському розумінні традиція (лат. *traditio* – передання, переказ) – універсальна форма фіксації, закріплення і вибіркового збереження тих або інших елементів соціокультурного досвіду, а також універсальний механізм його передання, що забезпечує стійку історико–генетичну наступність в соціокультурних процесах [11, с. 1088]. У соціологічному розумінні поняття «традиція» може мати декілька трактувань. У самому широкому сенсі під традицією розуміють усе, що було раніше, пов'язуючи її із усім минулим конкретного суспільства. У більш вузькому її розумінні, з яким ми маємо справу частіше, традиція включає в себе лише ті елементи минулого, які здійснюють безпосередній вплив на сучасність, інакше кажучи, «це минуле, що є присутнім у сучасності». У самому вузькому розумінні традиція – це лише такі елементи минулого, які є відібраними, особливим чином позначеними людьми, що живуть тут і зараз [1, с. 262].

Зазначене теоретико–методологічне положення ілюструють роздуми одного із яскравих представників вітчизняної консервативної думки В. Липинського, який писав, що кожна нація «може мати тільки таку традицію, яку вона сама собі в своїй історії витворила.

Кожна нація може мати тільки таку форму національно–державного ладу, якій з цієї традиції виростає і на який цієї традиції вистачає. Нищити свою власну державно–національну традицію, тому, що в ній є хиби і помилки, це значить не будувати, а руйнувати націю, це значить нищити самих себе. Вдосконалювати цю традицію – тобто обережно відкидати з неї все, що для національної творчості оказалось нездоровим, і з любов'ю та пієтизмом розвивати те, що виказало свою творчу силу і життєздатність – ось завдання тих, хто буде, хто творить, хто живе життям нації, хто з життям нації зв'язує своє життя» [12, с. 94].

Ці слова В. Липинського перегукуються з роздумами англійського теоретика консерватизму Е. Берка щодо принципів розбудови англійського суспільства: «Ідучи шляхом повільного, але добре забезпеченого прогресу, ми стежимо за наслідками кожного кроку; успіх чи неуспіх першого кроку кидає нам світло на крок другий, і так, від одного спалаху світла до наступного, ми надійно посуваємось протягом усього шляху. Недоліки, що таяться у набагато надійніших задумах, усуваються у міру їх виникнення. При цьому намагаємся, по змозі, не жертвувати однією перевагою заради іншої. Ми компенсуємо, ми приміряємо, ми врівноважуємо їх. Ми спроможні об'єднати в одне ціле всі різноманітні аномалії та суперечливі принципи, які співіснують в умах і справах людей. Звідси виростає довершеність, проте довершеність не простоти, а чогось вищого – поєднання» [13, с. 478–479].

Традиція забезпечує відтворення у системах існуючої діяльності апробованих і таких, що витримали випробування часом, зразків минулої діяльності, тобто вона детермінує сьогодення і майбутнє минулим досвідом. Відрізняють «первинні» традиції, що залишаються незмінними від часу свого виникнення і «вторинні», рефлексивні традиції, що є перетвореною формою перших. Саме «вторинні» традиції здатні до інтенсивного розвитку, вони передбачають можливість перебудови минулого через його постійну інтерпретацію в діяльнісній і знаковій формах, здійснюючи відбір елементів соціокультурного досвіду через зміни самих вкорінених в культурі матриць. У такому сенсі можливість зміни традиції виступає умовою її постійного відтворення і збереження в соціокультурних системах, «зв'язуючи» людину з минулим, закриваючи (певною мірою) можливість ретроспективного свавілля, традиція відкриває їй (людині) перспективу свободи тепер і у майбутньому на основі минулого [11, с. 1088].

Будь–яка політична влада завжди зацікавлена у самозбереженні, а тому і в увічненні певних соціальних і політичних інститутів, на які вона спирається. Таке увічнення здійснюється шляхом максимальної реіфікації (уречевлення, матеріалізації) інститутів у свідомості людей, тобто наділення їх онтологічним статусом незалежно від людської діяльності. Конкретні соціальні і політичні інститути видаються за щось універсальне, вічне. Разом з реіфікацією інститутів онтологізуються і соціальні ролі. Будь–яка влада *apriori* прагне до того, щоб в її інституційних рамках людина повністю ототожнювала себе з об'єктивним змістом ролівої дії [14, с. 30]. Таким чином, зберігаючи традиційні форми реалізації влади, її носії тим самим зберігають й умови власного панування.

Сталість традиційних форм реалізації політичної влади засвідчує наявність у нашні дні системних явищ, які характеризували зміст соціальних відносин у до модерні й модерні часи у Західній і Центрально–Східній Європі. Йдеться про *патримоніалізм*, який в сучасних умовах еволюціонував у *неопатримоніалізм*: їх життєздатність є характерною для країн, де справжніх демократичних перетворень не відбулося. Певною мірою це системне явище характеризує й зміст політичного режиму в Україні. За визначенням вчених, йому притаманні такі риси:

1) політичний центр є відокремленим і незалежним від периферії, він концентрує політичні, економічні і символічні ресурси влади, водночас закриваючи доступ усім іншим групам і верствам суспільства до зазначених ресурсів і позицій контролю за ними;

2) держава управляється як приватне володіння (патримоніум) правлячих груп – носіїв державної влади, які приватизують різні суспільні функції та інститути, роблячи їх джерелом власних приватних доходів;

3) етнічні, кланові, регіональні та сімейно–родинні зв'язки не зникають, а відтворюються в сучасних політичних та економічних відносинах, визначаючи способи і принципи їх функціонування [15, с. 165].

Оскільки політичні інститути є похідними від змісту політичного режиму в країні, то подолання явища неопатримоніалізму відкриває шлях до повноцінного функціонування зазначених інститутів, наприклад таких як держава, представницькі органи влади, місцеве самоврядування тощо на усіх рівнях суспільно–політичної взаємодії.

У контексті вищевикладеного, прийнятним є визначення політичної традиції, як форми політичної поведінки і політичного мислення, політичних цінностей, певних суспільних настанов, що стосуються політичного життя і передаються від генерації до генерації як колективна спадщина із властивостями, які відповідають новим умовам [16, с. 665]. Таким чином, тривале існування демократичних інститутів, включно місцеве самоврядування в Європі як суспільно–політичної традиції, успадковується як, по–перше, устрій (модель) соціуму; по–друге, як політичний звичай, по–третє, як механізм акумулювання і передання інформації, навичок і вмінь для політичної соціалізації жителів територіальної громади, а також як основа соціокультурного середовища, де розгортається політичний процес. Суспільно–політичні традиції втілюються в нормах, цінностях, звичаях, ідеалах, табу, зразках і прийнятних формах поведінки, міфах, символах і стереотипах та ін. [17, с. 725].

Е. Берк наголошував, що він «ні в якому разі не виключав би зміни; але коли б навіть щось змінював, то для того, щоб зберегти. ... В тому, що я робив би, я мав наслідувати предків. Я здійснював би виправлення, наскільки б це можливо, у стилі самої будови. Політична далекоглядність, стримана обережність, мораль, а не хвороблива сором'язливість – ось основні принципи наших предків у їхніх вирішальних вчинках» [18, с. 473].

Найбільш узагальнено темпоральність можна визначити як «інтервал часу, на якому може бути встановлена повна специфічність об'єкту (процесу, організму, дії)» [19]. Однією із властивостей темпорального розвитку є процесуальність, тяглість

у часі. З метою розуміння різниці між зв'язком подій в елементарному процесі і подій у виключно темпоральному об'єкті, можна припустити, що ми вилучаємо із них один із елементів. У такому випадку процес просто перерветься, на підставі чого можна зробити висновок, що «кожна подія в процесі є безпосередньою причиною наступної і, що події в процесі пов'язані причинно–наслідковими зв'язками» [19].

Поняття процес, за П. Штомпоку, що викладені ним у праці: «Соціологія. Аналіз сучасного суспільства» (2005), застосовується для характеристики руху змін, які наступають послідовно одна за одною і взаємно зумовлюють зміну системи (їх називають фазами або етапами) [1, с. 456–457]. Для нас важливим є розуміння процесу як *розвитку*. Від інших спрямованих процесів він відрізняється двома додатковими рисами: а) спрямування процесу має позитивний характер, тобто з плином часу зростає рівень перемінної величини або комплексу перемінних величин, на які орієнтований цей процес; б) спрямована послідовність соціальних змін приводиться в рух і діє, отримуючи відповідні імпульси від механізмів, що знаходяться усередині цього суспільства – іманентних *ендогенних*, а не зовнішніх – *екзогенних* [1, с. 458]. Це пояснює характер змін, що відбуваються у процесі історичного розвитку політичних інститутів, зміст яких зумовлено соціокультурними, економічними і суспільно–політичними чинниками, типом політичної системи і характером політичного режиму, що панує у конкретній країні.

Відповідно до мети дослідження логічним виглядає розуміння політичних процесів, як «розгортання політики у часі і просторі у вигляді впорядкованої послідовності дій і взаємодій» [20, с. 8]. Як зазначають автори видання – «Політичний процес: головні аспекти і способи аналізу» (2001), у світовій політичній науці виокремлюють три головні підходи до визначення характеру і змісту політичного процесу залежно від характеру політичних акторів, а також темпоральної зумовленості. Прихильники *інституційного підходу* пов'язують це явище з трансформацією інститутів влади – головних суб'єктів політичного процесу. Умови середовища, наприклад соціальна інфраструктура, за такого підходу враховується лише частково або опосередковано як другорядні. Представники *біхевіорального підходу* у якості суб'єктів політики розглядають окремих індивідів або групи людей. Тому політичний процес постає як узагальнений вектор поведінки, політичного волевиявлення та інтересів цих суб'єктів. *Структурно–функціональний підхід* акцентує увагу не стільки на поведінковому аспекті політичного процесу, скільки на внутрішніх структурно–функціональних особливостях політичної системи і середовища, що зумовлюють той чи інший спосіб і характер дії і взаємодії між акторами. Одиницями аналізу при цьому виступають не стільки індивіди і групи, скільки великі структури політичної системи і сама система загалом, а також їх функціонально–рольова структура [20, с. 8]. Кожен із зазначених пізнавальних підходів має власні переваги і недоліки. Їх недоліки певною мірою вдалося подолати за використання неінституційного підходу, який інтегрував їх сильні риси і переваги.

Цінною для з'ясування темпоральних характеристик суспільно–політичних процесів є праця сучасного

німецького вченого Р. Козеллека «Часові пласти. Дослідження з теорії історії» (2006). На його зауваження, наш новий час було ознаменовано прискоренням політичних процесів, який за однотайним визнанням відчули всі сучасники задовго до того, як промислово-технічна революція привнесла прискорення ритму нашого повсякденного життя. Це означає, що навіть традиційно успадковані політичні вчення та набутки історичного досвіду відтоді переходять в інший агрегатний стан, зазнають структурних перетворень. Здатність до безпосереднього сприйняття таких структурних перетворень, схоже, і є прикметною ознакою нового часу. Структурні перетворення стають, так би мовити, подією самі собою [21, с. 265]. Не випадково, що коли ми розглядаємо інститути місцевого самоврядування, які перебувають на достатньо великій часовій відстані, то помічаємо, що їх сутнісні характеристики на кожному історичному етапі набувають нового змісту.

Важливо у методологічному плані є й інша теза Р. Козеллека про те, що історія складається з певних «пластів», які мають відмінні темпи суспільного розвитку, що призводить до певних соціальних колізій: «Історія вочевидь має справу не лише з подіями, а... – пластими. Історія складається із численних і різних пластів, які змінюються повільніше або швидше, але в будь-якому разі з різною швидкістю. Нещодавно ми буквально стали телевізійними свідками швидких і раптових перетворень у Східній Європі. Але це ще зовсім не означає зміни соціально-економічних структур, неефективність яких зумовила та поклікала до життя ці стрімкі перетворення. Принаймні не з тією швидкістю, що потрібна з політичної точки зору» [21, с. 265–266]. Частіше така невідповідність спостерігається у разі застарілості правових норм, які, якщо їх своєчасно не оновлювати, стають гальмом на шляху соціального поступу.

Висновки. Однією із складних методологічних проблем дослідження часової зумовленості розвитку політичних інститутів і процесів – неможливість прямої кореляції історичних практик їх функціонування із сучасністю. Відповідно пошук «точок дотику» і обґрунтування наявності зв'язку між минулим і сьогоденням слід шукати на рівні традицій, структур, концептуальних моделей, принципів форм організації та діяльності політичних інститутів. Будь-яку концепцію суспільного устрою детерміновано часом, а також особливостями національно-державного будівництва. Відповідно їм притаманні певна специфіка історичні обмеження. Так, відмова від моделі абсолютистської держави на користь республіки природно спонукала теоретиків і практиків державного будівництва до конституційного закріплення автономії місцевого самоврядування і захисту від надто щільного контролю з боку центральних і регіональних органів державної влади. Загалом сучасні концепції реформування політичних інститутів на демократичних засадах розставляють акценти і пріоритети у відносинах між центральними органами держави і територіальними громадами на користь зростання політичної суб'єктності людини і громадянина відповідно до ідеї народного суверенітету, ліберальних цінностей, традицій правової, демократичної і соціальної держави тощо.

Список використаних джерел

1. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества: пер. с польск. С. М. Червонной. – Москва: Логос, 2005. – 664 с.
2. Луман Н. Час і системна раціональність; пер. з нім. – Київ: Центр учбов. л-ри, 2011. – 224 с.
3. Лепський М. Темпоральність як основна генералізація типології прогнозів. Сучасна українська політика // Політики і політології про неї. – Київ, 2011. – Вип.22. – С.63–73.
4. Нагорна Л. Історична культура: концепт, інформаційний ресурс, рефлексивний потенціал. – Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2014. – 382 с.
5. Плотинский Ю. М. Модели социальных процессов: учеб. пособ. для высш. учеб. заведений. Изд. 2-е, перераб. и доп. – Москва: Логос, 2001. – 296 с.
6. Луман Н. Мировое время и история систем. Об отношении между временными горизонтами и социальными структурами общественных систем // Логос. – 2004. – №5. – С.131–168.
7. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания. – Москва: Медиум, 1995. – 323 с.
8. Філософія політики: короткий енциклопедичний словник / автор-упоряд. Андрющенко В. П. та ін. – Київ: Знання України. – 607 с.
9. Ясперс К. Духовная ситуация времени // Ясперс К. Смысл и назначение истории: пер. з нім. 2-е изд. – Москва: Республика, 1994. – С.266–418.
10. Гордієнко М. Національна традиція як основа політичної доктрини консерватизму. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. Зб. наук. праць. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2007. – Вип.19. – С.3–10.
11. Абушенко В. Л. Традиция. Всемирная энциклопедия: философия / гл. науч. ред. и сост. А. А. Грицанов. – Москва: АСТ; Минск: Хорвест, современный литератор, 2001.
12. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму. Повне збір. творів, архів, студії. Т.6. Кн.1 / ред. Я. Пеленський. – Київ; Філадельфія: АТ «Книга», 1995. – 470 с.
13. Берк Е. Збереження та зміни. Консерватизм: антол. / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – Київ: Вид-во «Смолоскип», 1998.
14. Косенко Д. Кратократичний аспект комунікативної теорії Ю. Габермаса // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. – 2012. – Вип.2. – С.26–33.
15. Фісун О. А. К переосмыслению постсоветской политики: неопатримониальная интерпретация // Политическая концептуология. – 2010. – №4. – С.158–187. – URL: http://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/staff_pol/books/fisun/fisun_politkonzeptologiya.pdf (дата звернення: 30.01.2018).
16. Фесенко В. В. Традиції політичні. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-е вид. доп. і перераб. – Київ: Генеза, 2004.
17. Фоломеев М. А. Политическая традиция в контексте трансформационного политического процесса Украины // Вісник Одеського нац. ун-ту. соціолог. і політ. науки. – Т.13. – Вип.5. – С.722–727.
18. Берк Е. Конституція на праві давності. Консерватизм: антол. / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. – Київ: Вид-во «Смолоскип», 1998.
19. Болдачев В. Г. Темпоральность. – URL: <http://www.boldachev.com/text/temporalnost> (дата звернення: 13.02.2018).
20. Политический процесс: основные аспекты и способы анализа: сб. учеб. материалов / под ред. Мелешкиной Е. Ю. – Москва: Изд. дом «ИНФРА-М»; Изд-во «Весь Мир», 2001. – 304 с.
21. Козеллек Р. Часові пласти. Дослідження з теорії історії; пер. з нім. – Київ: ДУХ і ЛІТЕРА, 2006. – 436 с.

References

1. Shtompka P. Sociologija. Analiz sovremennogo obshhestva: per. s pol'sk. S. M. Chervonnoj. – Moskva: Logos, 2005. – 664 s.
2. Luman N. Chas i systemna racional'nist'; per. z nim. – Kyi'v: Centr uchbov. l-ry, 2011. – 224 s.
3. Leps'kyj M. Temporal'nist' jak osnovna generalizacija typologii' prognoviz. Suchasna ukrai'ns'ka polityka // Polityky i politology pro nei'. – Kyi'v, 2011. – Vyp.22. – S.63–73.
4. Nagorna L. Istorychna kul'tura: koncept, informacijnyj resurs, refleksyvnyj potencial. – Kyi'v: IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrai'ny, 2014. – 382 s.
5. Plotinskij Ju. M. Modeli social'nyh processov: ucheb. posob. dlja vyssh. ucheb. zavedenij. Izd. 2-e, pererab. i dop. – Moskva: Logos, 2001. – 296 s.

6. Luman N. Mirovoe vremja i istorija sistem. Ob otnoshenijah mezhdu vremennymi gorizontami i social'nymi strukturami obshhestvennyh sistem // Logos. – 2004. – №5. – S.131–168.

7. Berger P., Lukman T. Social'noe konstruirovanie real'nosti. Traktat po sociologii znaniya. – Moskva: Medium, 1995. – 323 s.

8. Filosofija polityky: korotkyj encyklopedychnyj slovnyk / avtor-uporjad. Andrijushhenko V. P. ta in. – Kyi'v: Znannya Ukrainy. – 607 s.

9. Jaspers K. Duhovnaia situacija vremeni // Jaspers K. Smysl i naznachenie istorii: per. z nim. 2-e izd. – Moskva: Respublika, 1994. – S.266–418.

10. Gordijenko M. Nacional'na tradycja jak osnova politychnoi' doktryny konservatyzmu. Ukrain's'ka nacional'na ideja: realii' ta perspektivy rozvytku. Zb. nauk. prac'. – L'viv: Vyd-vo Nac. un-tu «L'viv's'ka politehnika», 2007. – Vyp.19. – S.3–10.

11. Abushenko V. L. Tradycja. Vsemirnaja jenciklopedija: filosofija / gl. nauch. red. i sost. A. A. Gricanov. – Moskva: AST; Minsk: Horvest, sovremennyj literator, 2001.

12. Lypyn's'kyj V. Lysty do brat'iv–hliborobiv. Pro ideju i organizaciju ukrain's'kogo monarhizmu. Povne zibr. tvoriv, arhiv, studii'. T.6. Kn.1 / red. Ja. Pelens'kyj. – Kyi'v; Filadel'fija: AT «Knyga», 1995. – 470 s.

13. Berk E. Zberezhennja ta zminy. Konservatyzm: antol. / uporjad. O. Procenko, V. Lisovij. – Kyi'v: Vyd-vo «Smoloskyp», 1998.

14. Kosenko D. Kratokratychnyj aspekt komunikatyvnoi' teorii' Ju. Gabermasa // Visnyk L'viv's'kogo universytetu. Serija filosof's'ko-politologichni studii'. – 2012. – Vyp.2. – S.26–33.

15. Fisun O. A. K pereosmysleniju postsovetskoj politiki: neopatrimonial'naja interpretacija // Politicheskaja konceptualogija. – 2010. – №4. – S.158–187. – URL: http://philosophy.karazin.ua/ua/kafedra/staff_pol/books/fisun/fisun_politkonzeptologija.pdf (data zvernennja: 30.01.2018).

16. Fesenko V. V. Tradycii' politychni. Politologichnyj encyklopedychnyj slovnyk / uporjad. V. P. Gorbatenko; za red. Ju. S. Shemshuchenka, V. D. Babkina, V. P. Gorbatenka. 2-e vyd. dop. i pererab. – Kyi'v: Geneza, 2004.

17. Folomeev M. A. Politicheskaja tradycja v kontekste transformacionnogo politicheskogo processa Ukrainy // Visnyk Odes'kogo nac. un-tu. sociolog. i polit. nauky. – T.13. – Vyp.5. – S.722–727.

18. Berk E. Konstytucija na pravi davnosti. Konservatyzm: antol. / uporjad. O. Procenko, V. Lisovij. – Kyi'v: Vyd-vo «Smoloskyp», 1998.

19. Boldachev V. G. Temporal'nost'. – URL: <http://www.boldachev.com/text/temporalnost> (data zvernennja: 13.02.2018).

20. Politicheskij process: osnovnye aspekty i sposoby analiza: sb. uceb. materialov / pod red. Meleshkinioj E. Ju. – Moskva: Izd. dom «INFRA-M»; Izd-vo «Ves' Mir», 2001. – 304 s.

21. Kozellek R. Chasovi plasty. Doslidzhennja z teorii' istorii'; per. z nim. – Kyi'v: DUH i LITERA, 2006. – 436 s.

Bortnikova A. V., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the World History Department of Lesya Ukrainka Eastern-European National University (Ukraine, Lutsk), allabortnikova@icloud.com

Temporal conditionality of the traditions forming and the political institutions and processes evolution

The temporal conditionality of the political institutions processes evolution and the formation of socio-political traditions of their existence have been revealed. The vitality of a public institution and its institutionalization are related to tradition as a condition for the preservation of human society. In the widest sense, the tradition is understood as everything that was before, linking it with the all what went before of a particular society. In its more narrow sense, the tradition includes only those elements of the past, which have a direct impact on the contemporaneity. In the narrowest sense, the tradition is only those elements of the past that are selected, by specially designated by people who are living here and today. «The original» traditions that remain unchanged from the time of their occurrence and «the secondary», reflexive traditions, which is a transformed form of the first ones are distinguished. It is «the secondary» traditions capable of intensive development, they foresee the possibility of rearranging of the past through its constant interpretation in the activity and sign forms, carrying out the selection of elements of the socio-cultural experience through the changes of the rooted in the matrices culture.

One of the peculiarities of the temporal evolution is the procedure and the duration in time. The understanding of the process as evolution is important. From other directed processes it differs by two additional features; a) the direction of the process has a positive character, that is, with the passage of time, the level of a variable quantity or a complex of variable quantities on which this process is oriented increase; b) the directed sequence of social change is being driven and operated, obtaining appropriate impulses from the mechanisms within this society – inherent endogenous, and not external – exogenous.

Keywords: time, space, political institutions, political processes, tradition, institutionalization.

***

УДК 329

Буряченко О. В.,

пошукач кафедри політичних наук,
Київський національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), Voua@ukr.net

РЕПУТАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ: СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ТА СУСПІЛЬНО-ЗНАЧУЩІ ФУНКЦІЇ

Проаналізовано такий феномен, як «репутація політичної партії». Визначено структурні компоненти репутації політичної партії та основні суспільно-значущі її функції. Розкрито розуміння таких категорій як «ядро» і «периферія» репутації політичної партії, їх діалектичний взаємозв'язок. Проаналізовано деякі основні наукові підходи до визначення структури репутації політичної партії.

Ключові слова: політична партія, репутація, структурні компоненти, імідж, образ, функції репутації.

Поняття «репутація політичної партії» з'явилося на вістрі суспільної уваги не випадково. Воно пов'язане, в першу чергу, із найважливішою проблемою українського суспільства – необхідністю боротьби із корупцією (у тому числі й політичною), яка набула всіх ознак системності, і одночасно з необхідністю підвищення професіоналізму політиків. Репутація стала своєрідним індикатором вчинків представників різноманітних політичних партій, озвучених ініціатив їх лідерів.

В контексті цього репутацію цілком можна трактувати як соціально-політичну категорію, оскільки вона сприяє формуванню позитивного або негативного ставлення до тієї чи іншої політичної організації (політичної партії). Особливо актуалізує репутаційну тематику в політиці те, що остання в контексті діяльності політичних партій і їх лідерів, стала набувати віртуального, фантомного характеру, тобто, найчастіше громадяни мають справу не з реальними політичними партіями, а з їх «фейками», не з реальними політиками, а з їх образами, іміджами [12, с. 259; 6; 7; 8]. У зв'язку із цим вивчення співвідношення «реальних» і «віртуальних» образів політичних партій, їх динаміки розвитку, стійкості стає все більш актуальним, бо дозволяє одночасно виявити сутнісні характеристики самого політичного процесу в Україні в цілому.

Філософські, методологічні основи формування репутації були закладені в класичних працях Платона, Арістотеля, Плутарха, Н. Макіавеллі, А. Шопенгауера, Ф. Ніцше, Ф. Честерфілда й інших мислителів.

До власне наукового дослідження проблеми репутації вперше звернулися західні дослідники в 40–50-і рр. ХХ в., що було пов'язано із інституційним оформленням даного феномена в західних державах. Перші наукові дослідження особової репутації з'явилися в роботах американських соціологів Дж. Ландберга, К. Шрега, О. Ларсена «Стратифікація: розподіл відповідальності і можливостей» і Ф. Хантера «Структура влади в суспільстві».

У вітчизняній політичній науці інтерес до поглибленого вивчення репутації суб'єктів політики, до методів їх формування, тільки з'являється. Окремі аспекти поняття «репутація» досліджувалися, перш за все, в рамках теорії політичного лідерства й іміджу політичних лідерів. Різноманітні проблеми дослідження сутності політичного іміджу розглядаються в працях В. Антемука, С. Бульбенюк, І. Варзара, В. Горбатенка, С. Денисюк, Г. Дідух, Г. Зеленько, В. Корнієнка,